

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pre an 6 fl., 1/2 an 5 fl., 1/4 an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:
Pre 1 an 18 frs., 1/2 an 9 frs., 1/4 an 4 frs. 50 cm.

Fóea apare în fie care Sâmbătă.

Unirea

Fóe bisericéscă-politică.

Inserțiuni

Un șir garmond:
odată 7 cr., a doua óra 6 cr., a treia óra 5 cr., și de fie care publicațiune timbru de 30 cr.

Totú ce privesce fóea să se adreseze la «Redacțiunea și Administrațiunea Unirii» în Blașiú.

Anul II.

Blașiú 24 Septembre 1892.

Numérul 39.

Dreptul de a ne alege Archiepiscopú.

V.

(+) În numărul trecut am pus întrebarea, că óre corectú a lucratú guvernul în anul 1868, cândú s'a încercatú să ne răpescă dreptul de alege și a propusú Maiestății Sale, ca pentru casul de atunci să concédá alegerea de Mitropolitú, însă fără ca din acésta să se póta deduce vre-o consecință pre viitorú?

La acéstá întrebare trebuie să răspundemú, că guvernul a purcesú în 1868 nu numai necorectú, ci și nelegalú.

Maiestatea Sa gloriosulú nostru Monarchú în anul 1867 s'a încoronatú de Rege apostolicú și cu ocaziunea aceea a datú o diplomă solemnă, care fiindú inarticulatá între legile Ungariei sub titlul de articolul de lege 2 din 1867, nu se póte înfrânge prin nici o ordonanță. În acéstá diplomă, saú mai bine dicéndú lege fundamentală, se promite solemnú, că se vorú observá cu *tótá sântenia libertățile, privilegiile și obiceiurile legale* (törvényserü szokásait) ale Ungariei și ale țérilor asociate.

Între obiceiurile legale ale Transilvaniei însă a fostú fără indoelá și obiceiul de a se completá scaunulú mitropolitanú din Blașiú, nu prin simplá denumire, ci prin alegere din partea Clerului.

Acestú obiceiú a esistatú din timpurí străvechí și nu numai nu a fostú atacatú de nimeni, ci din contrá a fostú

recunoscutú prin legi aduse de dieta țerei, precum amú vedutú în numărul 36 alú „Unirii“.

Dacă însă Maiestatea Sa a juratú, că va tiné cu sântenie obiceiurile legale ale Transilvaniei, este lucru evidentú, că Ministrulú nu avea dreptulú să atace obiceiulú nostru legalú, nici să propuná Maiestății Sale restrîngerea dreptului de alegere prin o simplá hotărîre emanatá dela capulú statului, pentru-cá astfel de obiceiuri legale *într'unú statá constituționalá* se potú atinge, modificá ori cassá numai prin o lege adusá de dieta țerei și sancționatá de Maiestatea Sa. Ce ar díce de es. protestanții magiari, dacă ministrulú le-ar luá chiar și numai unú neînsemnatú dreptú autonomicú prin o simplá ordonanță? Óre pre unú astfel de ministru nu l'ar măturá îndatá de pre fotoliulú de catifea? Ori dacă dreptulú nostru basatú în lege și garantatú prin jurámintulú Maiestății Sale se póte sistá prin o simplá ordonanță, atunci nu ni-se mai spuná, că trăimú într'unú statú constituționalú, într'unú statú de dreptú, ci să se recunoscá, că pentru o mare parte a cetățenilorú din acéstá țérá volnicia este hotărîtore.

Este deci evidentú, că procedura Ministrului de culte și instrucțiunea publicá dela anulú 1868 este contrarie jurámintului depusú de Maiestatea Sa și inarticulatú în legile fundamentale ale patriei noastre și vatémá greú legile Transilvaniei referitóre la dreptulú nostru

de alege, pre carí corpurile legiuitóre și Maiestatea Sa nu le-au abrogatú până în ziua de astáđi.

Dar procedura Ministrului de culte și instrucțiunea publicá a fostú contrará și legilorú fundamentale ale bisericei noastre, recunoscute atâtú de Sântulú Scaunú apostolicú alú Romei câtú și de Maiestatea Sa Regele apostolicú alú Ungariei.

În manifestulú Sinodului nostru bisericescú dela anulú 1698 întregú clerulú bisericei noastre, precum amú vedutú în numărul 37 alú „Unirii“, a declaratú solemnú, că se unesce cu biserica Romei pre lângá condițiunea, ca *din obiceiulú bisericei noastre a răsáritului să nu ne clătéscá și să stete în voia sinodului pre cine ar alege, să fie Vlădicá, pre care Sântia Sa Papa și înălțatulú Impératú să-lú întăréscá.*

Acéstá condițiune a fostú acceptatá de înălțatulú impératú Leopoldú I, întru câtú pre basa manifestului din cestiune a datú diploma sa din 16 Februaríú 1699 publicatá în dieta țerei din 8 Septembre 1699 ținutá în Alba-Iulia, precum și de Sântulú Scaunú apostolicú alú Romei, întru câtú pre basa aceluí manifestú au fostú primiți Românii în sinulú bisericei catolice.

Avemú deci o lege fundamentalá a bisericei noastre aprobatá atâtú de auctoritatea supremá politicá, câtú și de cea bisericéscă. Într'unú statú constituționalú însă o astfel de lege fundamentalá a unei biserice recunoscute

Feuilleton

Din filosofia fericirii.

(Continuare.)

Dar să nu gândesci, că acesta este singurulú mijlocú alú meu spre a fi fericitú. Ceea ce ți-am împărtășitú până acum, este numai partea materialá a medicamentului meu. Ea în casurile cele mai multe este de ajunsú și singurá. Dacă estimezi bunurile după adevérata lorú valóre și asemeni starea ta cu a altora, carea este mai rea, atunci de comunú vei fi fericitú. Mi-s'a întâmplatú odatá, că unú bancariú, — în tainá îți spunú, că era semitú, — s'a cam mai ștersú cu crutările mele cu totú. Îți poți închipuf, câtú de cătrănitú eram. Dar într'aceea mă întîlni cu unú amicú. Elú a fostú ajunsú deja anii, în carí omulú nu se mai póte gândi la aceea, ca muncindú să-și câștíge avere. Îmi împărtășí cu resignare tristá, cum bancariulú lui, — care era și alú meu, — a luatú la sântósá aducéndu-lú la sapá de lemnú. Și ce să veđi, eu începú să compătímescú pre bêtránulú meu soțú de necasú și — să uitú de necasulú meu propriú? Nu,

asa ceva nu se póte așa de ușorú, ci începú a mă mângáia cu aceea, că perderea mea se póte repara, precândú a bêtránului nu. Totú asemenea mi-a umblatú și de alte ori: mare era necasulú meu, dar mai mare alú altora, și eu mă bucuram, că eu totuși nu am pățitú așa de réu ca alții. Dar nu m'am opritú aci, ci m'am hotărítú odatá să urmărescú nefericirea chiarú până la isvorulú ei. M'am întrebatú: „Cum a și venitú nefericirea în lumea asta?“ Gândiam adecá întru mine: Numai asta s'o aflú odatá, apoi las' numai, că voiú astupa eú isvorulú acela după principiulú probatú, că pre unú óspe neplăcutú flú poți arunca afará mai ușorú pre úșá, pre care a întratú.

Din ochi îți cetescú, câtú ești de curiosú a sci, la ce rezultatú am ajunsú. Dar la aceea nu te-ai gânditú, că adevérata înțelepciune o aflú asemenea cireșelorú sântului Petru pre uliță și chiarú pentru că ea zace pre uliți, ómenii nu-și leaú atáta ostenelá, ca să se plece și s'o ridice. Ei consumá cu energie admirabilá sistemuri filosofice grele ca pétra, și după ce au trecutú printr'insele, creeri lorú adevératú că s'au îngreuiatú, dar nu s'au și luminatú cu o cale. Eú încă am voitú să trecutú prin esperința acéstá. Mi-am

cumpératú o istorie a filosofiei, am datú compactorului, să-l dea o îmbrăcăminte vrednicá, și apoi m'am pusú pre studiú. Am trecutú prin dóuë spre dece sistemuri, apoi am închisú cartea și asemenea președintelú unei curți de jurați am chematú pre reprezentanții acestorú sistemuri la ședință și i-am întrebatú: „Ce vi-se pare, domnilorú?“ Și juratiilú mei au și răspunsú îndatá dicéndú: „Acelea tóte suntú bazaconii afará de unú singurú punctú.“ Și scii, care era punctulú acela? Că fiesce care dintre filosofi aceia a demustratú mai limpede ca lumina sórelni, că toți confilosofii precedentii suntú măgari. Despre alú doispredecelea fiesce că nu o puteam susținé acéstá cu tótá siguritatea, de óre ce pre alú treispredecelea încă nu l'am fostú cetitú, dar totuși o puteam presupune pre basa celorú precedente. Însá într'una se uniaú cei doispredece măgari, și acéstá una era, că filosofia catechismului este nefilosoficá, și faptulú acesta este așa de evidentú, de unú omú alú sciinței se póte dispensa dela a produce argumentulú acelei firi nefilosofice a filosofiei catechismului. Trebuie că mintea mea cea nedisciplinatá prin filosofie pórtá vina, dacă precepú singurú numai filosofia nefilosoficá a catechismului. Și apoi auđi și

nu se p^ote cass^ă prin o simpl^ă ordonan^{ță} ce ar emana dela capul^u statului, ci la cassarea ei trebuie s^ă concurg^ă to^{ți} factorii competen^{ți}, și mai v^{irtos}u^{și} Sinodul^u bisericeii n^{ostre} și auctoritatea suprem^ă bisericesc^ă.

Prin urmare Ministrul^u încerc^{ându}-se s^ă atace și chiar atac^{ându} în mod^u unilateral^u o lege fundamental^ă a bisericeii n^{ostre} și un^ă drept^u cardinal^u al^u clerului n^{ost}ru, a purces^u în mod^u ilegal^u și despoti^cu^{și} în cel^u mai str^{âns}u^{și} în^{te}les^u al^u cuv^întului.

De aci se esplic^ă, pentru ce a protestat^u cu at^âta t^ărie clerul^u n^{ost}ru în Sinodul^u electoral^u dela 11 August^u 1868 în contra ordonan^{ței} ministeriale de dat^u 6 Iunie 1868 Nr. 504 pres., prin care se restr^îngea dreptul^u n^{ost}ru de alegere la casul^u de atunci^ă.

Dar clerul^u n^{ost}ru nu numai a protestat^u cu t^ot^ă solemnitate în contra rescriptului ministerial^u, ci în sinodele sale de mai târ^{ziu} n^ă voit^u nici s^ă scie de acelu^{și} rescript^u. Pentru aceea în Conciliul^u provincial^u I. se afirm^ă cu t^ot^ă t^ăria dreptul^u avitic^u de alegere pentru t^ote timpurile viitoare. Astfel^u de es. conciliul^u provincial^u I. în Tit. II. cap^u III. vorbind^u despre vacan^{ța} scaunului mitropolitan^u, se exprim^ă așa: „Devenind^u în vacan^{ța} scaunul^u episcopesc^u mitropolitan^u, seniorul^u dintre episcopii^{și} sufragani^{și} e îndetorat^u în conșeleger^e cu Ordinariatul^u mitropolitan^u și ceteralți^{și} episcopi^{și} comprovinciali^{și} a se îngriji^{ți} despre complinirea acelu^{și} Scaun^u conduc^{ându}-l^ă actul^u de alegere, examin^{ându}-l^ă abilitatea celor^u aleși și susterne propunerea pentru complinirea Scaunului vacan^țu^{și} mitropolitan^u.”

Tot^ă același conciliu^u în Titulul^u II c. V. dice despre canonic^u că „a^u vot^u viril^u la alegerea fiitorului^{și} Episcop^u”; la cap^u VIII dice despre protopopi, „c^ă

ai drept^u a încur^{ga} la alegerea episcopului^{și} cu vot^u viril^u”; și la cap^u IX dice despre parochi, c^ă „a^u drept^u a lua parte în mod^u mijloc^u la alegerea Episcopului^{și} dup^ă datina bisericeii n^{ostre}”. Er conciliul^u prov. II la Tit. II Sect. I. C. III. § 17 dice: „La actul^u alegerⁱⁱ noului^{și} Mitropolit^u to^{ți} canonicii capitulari, at^âta c^ă de funda^{ți}unea Bobian^ă, cât^ă și c^ă de funda^{ți}unea regesc^ă a^u vot^u viril^u, cu care aceia concurg^u personalmente la alegerea Mitropolitului.”

Decretele Conciliilor^u n^{ostre} provinciale dela 1872 și 1882 a^u fost^u aprobate și de S^ântul^u Scaun^u apostolic^u; ceea ce dovedesce, c^ă nici Pontificele Roman^u nu a voit^u s^ă scie nimica de acea restr^îngere a dreptului n^{ost}ru, ce Ministrul^u de culte și instruc^{ți}unea public^ă a voit^u s^ă o fac^ă în anul^u 1868.

Împrejurarea c^ă S^ântul^u Scaun^u apostolic^u al^u Romei a aprobat^u Conciliile n^{ostre} provinciale și prin urmare și decretele lor^u referit^{ore} la alegerea Mitropolitului, ne face s^ă sper^{ăm}u^{și}, c^ă într^o eventual^ă lupt^ă, ce ar trebui s^ă o purt^{ăm}u^{și} pentru dreptul^u n^{ost}ru, Roma nu numai va fi pre^ș partea n^{ost}ră, ci ne va și ap^{er}ă cu t^ot^ă puterea sa acest^u drept^u.

Lupta ac^ăsta, dac^ă va întrev^{eni}, trebuie s^ă se termine în favorul^u n^{ost}ru, c^ăci nu mult^u dup^ă ordonan^{ța} Ministrului^u de culte și instruc^{ți}unea public^ă de dat^u 6 Iunie 1868 corpurile legiuitor^u a^u votat^u și Maiestatea Sa a sanc^{ți}onat^u articolul^u de lege 43 din 1868, care în paragraful^u 14 astfel dispune: „T^ote legile Transilvaniei, cari pre teritorul^u transilvan^u și în păr^{țile} numite mai înainte ungurene garant^ă libertatea de religiune și de autonomie a confesiunilor^u recepte, a bisericilor^u și auctorităților^u bisericesci, precum și

egalitatea lor^u în drepturi și raporturile lor^u între olalt^ă și respective sfera lor^u de activitate, nu numai se sus^{țin}u^{și} nevăt^ămate, ci se estind^u tot-odat^ă și la biserica greco-catolic^ă și la cea greco-oriental^ă.”

Articolul^u acesta de lege ne garant^ă sus^{țin}erea în deplin^ă vig^ore a legilor^u transilvane referit^{ore} la libertatea și autonomia bisericilor^u recepte. Între legile transilvane însă, precum cetitorii^u n^{ost}ri s^ă a^u putut^u convinge din numerii^u preceden^{ți} ai „Unirii”, se afl^ă mai multe legi, cari ne garant^ă dreptul^u autonomi^cu^{și} de a ne alege pre Mitropolitul^u n^{ost}ru. Prin urmare Ministrul^u de culte și instruc^{ți}unea public^ă de presente nu va put^u s^ă ne confisc^ă dreptul^u n^{ost}ru, f^{ără} a călc^ă în picior^e una dintre legile fundamentale ale ț^{ării}, cum este articolul^u de lege 43 din 1868.

Dar va dice cineva, c^ă ce-i pas^ă Ministrului^u de legile favorabile Rom^ânilor^u? Nu sunt^u ore destule legi, cari dac^ă s^ă ar aplic^ă dup^ă dreptate, ar l^ăs^ă și pre bietul^u Rom^ân^u s^ă se fericesc^ă în ac^ăst^ă patrie, dar puterea esecutiv^ă nu vre s^ă scie nimica de ele?

Obiec^{ți}unea ac^ăsta este f^orte întemeiat^ă și se bas^ăz^ă pre o esperin^{ță} destul^ă de trist^ă și îndelungat^ă din trecut^u.

Îns^ă credem^u, c^ă rezultatele, ce le-a produs^u puterea esecutiv^ă cu neînt^{er}upta violare a legilor^u esistente și mai v^{irtos}u^{și} cu înfr^ângerea legii despre naționalitat^ă, va fi făcut^u și pre Ministeriul^u din Budapesta s^ă-și vin^ă în ori, și astfel^u îi va fi trecut^u pofta de a am^ări și mai tare inimile cetățenilor^u leali cu nou^ă viol^{ări} de lege. Dac^ă însă în contra speran^{ței} n^{ostre} se vor^u verific^ă temerile de ast^{ăzi}, atunci fie! În via^{ța} pop^orelor^u cu cât^u

te minun^ăz^ă: e^u chiar^u din filosofia ac^ăsta nefilosofic^ă m^ă-am scos^u mijlocul^u cel^u mai de frunte spre a fi fericit^u.

Și acum, bunul^u me^u, aș^ă put^u p^ăși înaintea ta cu seriozitate liniștit^ă și împun^{ătoare} a unui brahmin^u, c^ă s^ă-ți dic^u: „Fiul^u me^u, dac^ă vrei s^ă fi fericit^u, teme-te de Dumne^{de}u^{și} și implinesce ceea ce-ți spune catechismul^u.” Și dac^ă și-aș^ă spune-o asta, ai av^u t^ot^ă înțelepciunea lui Solomon^u cuprins^ă în câteva cuvinte. Dar cetesc^u din fa^{ța} ta, c^ă sentin^{ța} ac^ăsta nu ai aud^{it} o ast^{ăzi} întâia dat^ă. Tu vei s^ă aud^u mai de parte, ce legătur^ă împrumutat^ă esist^ă între păr^{țile} acestei propozi^{ții}, vei s^ă aud^u demonstrarea și motivarea ei, ca nu numai s^ă o primesci cu credin^{ță}, ci s^ă o și implinesci în via^{ța}.

Ascult^ă dar. Nefericirea este f^ătul^u p^ăcatului și se alipește f^orte tare de tatăl^u s^ău. Dac^ă deschid^u ușa și arunc^u pre tatăl^u ei pre uș^ă afar^ă, ea ese în urma lui.

Asta este o fras^ă, dic^u tu? Îți dau dreptate, asta este o fras^ă, dar nu o fras^ă gol^ă, ci o fras^ă, carea se întemeiaz^ă pre esperin^{ță}, și esperin^{ța} ac^ăsta și-o poți câștiga și tu însu-și d^{il}nic^u, dac^ă vei binevoi numai a privi cu b^ăgare de sam^ă în jurul^u t^ău. Despre ceea ce este p^ăcatul^u, cred^u c^ă nu avem^u lips^ă de a mai povesti. Dar acum subtrage din suma nefericirii tot^u, ce se nasce din p^ăcat^u, în rindul^u cel^u dint^ău din ambi^{ți}ie, mai ales^u urm^ărirele răsb^oielor^u, ce a^u purces^u din ambi^{ți}ie, apoi del^ătur^ă urm^ărirele necump^ătului, ale necur^ă-

ției, hoției, înșel^ăciunii, lenii, minții ușore și așa mai departe, del^ătur^ă s^ângele, ce-l^u vars^ă mânia, subtrage nefericirile, cari le caus^ăz^ă gr^ăirea de r^ău, — și așa și-aș^ă put^u contin^u pomelnicul^u, și dup^ă ce vei fi subtras^u t^ote acestea, vor^u mai r^ăm^ăne încă ciocniri de trenuri și se vor^u mai fr^ânge n^ăi, dar nu așa de des^u ca mai înainte, omenii vor^u muri și dup^ă aceea, dar suma nefericirii, asta m^ă-o vei concede, va sc^ăde cel^u puțin^u cu nou^ă din de^șe păr^{ți}. Și dac^ă-ți mai aduci aminte, c^ăte și ce fel^u de m^ăsuri a^u luat^u deja omenii spre a comb^ăte nefericirea, și dac^ă mai ai în vedere și aceea, c^ă în Utopia ac^ăsta omenii spre comb^ătearea nefericirii ar dispune de mai mul^{ți} bani, pentru c^ă sus^{țin}erea armatelor^u ar recere mai puțin^u bani, atunci nici de cum nu poți sc^ăpa de convingerea, c^ă p^ăm^ăntul^u nici nu este un^u locaș^u așa de nepl^ăc^ut^u pentru fiin^{țele} raționale, și nu vei sus^{țin}e mai mult^u, c^ă Dumne^{de}u^{și} a făcut^u lumea din nimica, și chiar^u de aceea ea nici nu pl^ătesce nimica. D^or^ă scii bine, c^ă Dumne^{de}u^{și} a creat^u pre om^u s^ă fie lib^{er}u, și chiar^u de aceea nimeni nu este în drept^u a trage la r^ăs^pundere pre Dumne^{de}u^{și} pentru nebuniile, ce le face omul^u.

Din surisul^u t^ău ironic^u parc^ă cetesc^u provocarea: Doctore, vindec^ă dar lumea, sc^ote dintr^unsa p^ăcatul^u! O, de aș^ă put^u o face ac^ăsta, nu m^ă-aș^ă p^{er}de vremea cu încercarea de a te capacita. Dar îți spun^u una: nu-ți iert^u, s^ă-ți ba^{ți} joc^u cu glume de filosofia mea. Asta las^ă-o criticilor^u, cari trebuie s^ă se îndestul^ăsc^ă cu c^ăte o glum^ă ironic^ă ori saritic^ă atunci, când^u și-a^u g^ătat^u praful^u de

pușc^ă preg^ătit^ă din mestecarea judec^ății și esperin^{ței}. Dar ca s^ă-ți fac^ă o bucurie, et^ă îți conced^u, c^ă obiec^{ți}a ta are ore care îndrept^ăte.

Nefericirea este f^ătul^u p^ăcatului, asta este principiul^u me^u. Dar acum s^ă mai fac^u și o m^ărc^ă restric^{ți}e. Propozi^{ți}a ac^ăsta este deplin^ă adev^{er}at^ă, însă dintr^unsa nu urm^ăz^ă, c^ă nefericirea mea ar fi urmarea p^ăcatului me^u. P^ăcatul^u preste tot^u nu-l^u pot^u sc^ote din lume, ci pot^u sc^ote cu ajutoriul^u lui Dumne^{de}u^{și} cel^u mult^u pre al^u me^u. Urm^ăz^ă deci, c^ă chiar^u și dac^ă via^{ța} mea ar fi într^u t^ote via^{ța} dreptului, — asta nici prin minte nu-mi trece a o sus^{țin}e, — totuși nu esist^ă societate de asigurare, la care m^ă-aș^ă put^u asigur^ă în contra casurilor^u, cari în via^{ța} de t^ote zile se numesc nefericiri. Pot^u s^ă sufer^u și în urma p^ăcatelor^u, cari le comit^u al^{ți}. D^or^ă Virgil^u a fost^u om^u cuminte, și el^u a d^{is}u, c^ă pop^orele a^u s^ă sp^ăs^ăsc^ă p^ăcatele împ^{er}atorilor^u. Dar por^{ți}a cea mai mare a nefericirii n^{ostre} avem^u s^ă o deducem^u nu din p^ăcatele împ^{er}atorilor^u, ci dintr^uale n^{ostre}. V^ădu^ăm destule nefericiri, dar nemeritate au v^ădu^ă f^orte puține, și dac^ă aș^ă put^u împrumuta dela Dumne^{de}u^{și} macar^u numai pre câteva clipele atotsciin^{ța}, sunt^u convins^u, c^ă și din nefericirile acestea puține încă ar trebui s^ă mai subtrag^u o parte bunicic^ă. Dar n^ăm cunoscut^u om^u, despre care aș^ă fi fost^u convins^u, c^ă el^u și-ar fi împlinit^u cu credin^{ță} datorin^{țele} sale, și care apoi m^ă-s^ă ar fi t^înguit^u, c^ă via^{ța} lui este nefericit^ă. Și e^u m^ă-am și esplicat^u faptul^u acesta. Am aflat^u adec^ă totdeună, ca pre cea ce își implinesce

se îngrămădescu mai tare fărădelegile celorlă dela putere, cu atât se apropie mai lute momintulă desmodămintulă finală și limpedirea situațiunii, întocmai precum ceriulă încărcatū cu vapori și electricitate nu întârzie a-și trimite săgețile sale curățitoare de aerulă infectatū.

Kossuth. — În zilele trecute și-a serbatū aniversarea a nouădecea a născerii sale fostulă „gubernatorū” alū Ungariei, Ludovicū Kossuth. Concetățenii nostri magiari aū serbătoritū ziua acēsta cu unū singurū cugetū și cu o singurā simțire, în modū cu adevăratū impunătorū. Opoziționali și guvernamentali într'o formă aū grăbitū a-și arētā admirațiunea și venerațiunea sa față cu bătrānulă din Turin, care nici astăzi nu vre să recunoscā de rege alū Ungariei pre Monarchulă nostru Franciscu Iosifū. Cē e mai multă: s'aū aflatū și soldați ai armatei comune, cari l'aū felicitatū.

Noi scimū aprețā și ținuta concetățeniloră nostri magiari și ținuta lui Kossuth.

Kossuth a luptatū pentru independența deplină a Ungariei, a proclamatū detronarea Casei Habsburgice, și prin asta a reprezentatū și continuā a reprezentā idealulă și aspirațiunea întregulă poporū magiarū. Nu pōte deci să ne surprindā, dacă vedemū pre magiari aducēndu-și tributulă recunoscinței sale celui mai declaratū și aprigū între luptătorii idealuriloră și aspirațiuniloră magiare.

Asemenea scimū aprețā și ținuta lui Kossuth. Elū crede, că Ungaria pōte să fie puternică și mare numai dacă va fi cu totul neatrănătoare de Austria. Pentru acēstā independență s'a luptatū elū și pre alte base nici nu voesce a mai păși pre pământulă patriei sale. Convingerea acēsta a lui Kossuth meritā respectū, precum respectū trebuie să se dea covingerii fiesce căruī omū. Erā perseveranța, cu care stărue bătrānulă Kossuth pre lângā convingerile sale, trebuie să stōrcā admirațiunea tuturoră.

Una numai nu scimū noi să pricepemū în cultulă lui Kossuth.

Politicianii magiari susținū, că poporulă magiarū la anulă 1867 s'a împăcatū pre deplină cu domnitorulă sēu și că a creatū o stare de lucruri, la care nu mai este ertatū a sguđi.

Amū dori să scimū, cum se unesce împăcarea și pactulă fundamentală din 1867 cu cultulă lui Kossuth.

Aū admirațiunea și venerațiunea lui Kossuth nu însemnā și desaprobarea tuturoră celorlă ce s'aū făcutū în 1867?

La întrebarea asta amū dori noi răspunsū lămuritū, ca să scimū, ce avemū să ținemū despre sentimentele poporului magiarū.

Logica e neîmpăcată. Două lucruri contradicțiore nu se potū unī în același timpū. Cultulă lui Kossuth cu loialitatea față cu Monarchū și față cu aședămintele din 1867 nu pōte sta.

Său cultulă lui Kossuth este deci falsū, sau este falsă loialitatea față cu Monarchulă și față cu pactulă dualisticū.

Orī una, orī alta. Scăpare nu este. Și concludsiunea din tōte: *Ipocrisie.*

Revistă bisericească.

Din Patrie.

Adunarea statului romano-catolică ardelēntū a fostū deschisā în Clușiū la 19 a l. c. de cătră episcopulă Lőnhárt. La adunare aū fostū de față 29 preoți și 66 laici. Din raportulă consiliului dirigit se vede, că averea aflatōre în administrațiunea statului catolică valorēzā 4,065.970 fl. 61 1/2 cr. Din acēstia fondulă religiunii posede 819,906 fl. 29 1/2 cr., fondulă de instrucțiune 1,397.042 fl. 79 1/2 cr., fondulă de stipendii 870,234 fl. 18 cr. Pre lângā, acēstea mai suntū în administrarea și sub controla statului catolică fondulă școliloră elementare, fondurile de pensiune ale profesoriloră gim-

nasială, preparandială, alū învățătoriloră și alū oficialiloră. Sub conducerea statului catolică stău 8 gimnasii, anume 5 cu câte 8 clase, 1 cu 6 și 2 cu câte 4 clase. La cele 8 gimnasii aū fostū înscriși 1702 studenți.

†

Cardinalulă Howard.

Colegiulă Cardinaliloră erāși și-a perđutū pre unulă dintre membrii sēi. Eminența Sa Cardinalulă Howard a repositatū la 18 a l. c. în Brighton în urma unui morbu de plumāni. Defunctulă s'a născutū la 13 Febr. 1829 în Nottingham (Anglia). După ce a desvoltatū în patria sa o activitate fōrte mare, ajuase la 1877 cardinalū-preotū, erā la 1884 cardinalū-episcopū de Frascati.

Frāncia.

Biserica are să sufere multe vătēmări dela ocārmuitorii de ađi ai Republicei franceze, darā nici una nu-i causēzā atāta durere ca secularizarea școlii, ce are să crească pre fiitorii cetățeni. Deși în Frāncia libertatea învățămintulă s'a decretatū ca lege fundamentală, totuși tineriloră, ce învățā în școle catolice, li-se facū nenumērate dificultăți, cândū vorū a se înscrie la universității de ale statului orī competēzā pentru oficii de statū.

Precum anunță țiarulă „Univers”, acum se pregătesce între catolici unū memoriū, prin care se va cere dela corpurile legiuitoare, că dacă nu se ajutā, celū puținū să nu se persecute școlile catolice. Deși de o cam datā nu cutēzā a cere mai multū, totuși aceea o pretindū, ca să se restabilēscā instrucțiunea religiunii în școlile populare și să concēdā antistiiloră comunale, ca să-și alēgā ele pre învățători. Memoriulă va fi provēđutū cu celū puținū 1 milionū de subscrieri. Vomū vedē, că respecta-va parlamentulă voința unui milionū de cetățeni?

Revistă politică.

Afaceri interne.

Consiliulă comunū de ministri s'a ocupatū cu statorirea definitivă a proiectului de budgetū, ce are să fie prezentatū delegațiuniloră. Precum este informatā „N. Fr. Presse”, budgetulă armatei va fi mai mare decâtū în anulă trecutū cam cu 5 milioane. În celealalte se vorū mărgini pre lângā sumele din anii trecuți. Probabilū să se aducā în discusiune în delegațiuni și cestiunea reducerii serviciului militar, activū la doi ani.

Fostulă ministru de justiție Teofilū Fabiny, deputatulă orașului Șopron, a ținutū o vorbire cătră alegătorii sēi. Elū critisēzā programulă independențiloră ca ne-realisabilū, și condamnă partida națională (apponyistă). Dice, că dorește pacea între confesiani și ține de necesară modificarea ordinațiunii din 2 Febr. Așa darā nici membrii de frunte ai partidului guvernamentalū nu suntū de acordū cu politica bisericească a dlui Csáky.

Anglia.

Gladstone într'o vorbire ținutā în Cōrtmarom a ținutū între-altele: „Sperezū, că pre viitorū poporulă englezū va griji

datorințele cu scumpătate, itū cuprinde încrederea în Dumneđeū și în sfaturile lui.

Dici, că încrederea acēsta este unū simțemintū, care nu și-lū pōte da omulū însu-și? Negū, bunulă meū. Încrederea în Dumneđeū nu este alta decâtū o concludsiue logică și încă o concludsiue, carea o întăresce țilnicū esperința. Unulă ajunge mai ușorū, altulă mai anevoe la concludsiue acēsta, dar elū totuși ajunge mai pre urmă la ea, numai să asculte de rațiunea sa. Cređi întru provedința dumneđească? Da? Atuncia trebuie să admiiți și aceea, că provedința acēsta nu așteptā dela tine mai multū decâtū poți. Mai departe trebuie să admiiți, că tōte cele ce trecū preste puterile tale, acelea le implinesce provedința dumneđească. Totū asemenea trebuie să admiiți și aceea, că dacă ți-al datū tōtā silința întru implinirea datorinței, vei avē parte și de binecuvintarea silinței tale, va să dicā urmāriile acēstei silințe itū vorū fi întru binecuvintare.

Tu dici, că putemū esperia țilnicū contrariulă? că suntā casuri, în cari omulū se întrebā: Pentru ce m'am luptatū? Veđi, erā ai încātvā dreptate. Este fōrte adevăratū, că omulū une ori nu scie, pentru ce s'a luptatū, și dā de unū rezultatū de totū diferitū de celū intenționatū și așteptatū de dīnsulū. Este adecă prea adevăratū, bunulă meū, că nici unei întâmplări nu-i poți ceti de pre față, dacă aduce fericire orī nefericire. Noi vorbimū despre întâmplări norocōse, parcā amū avē în mânăle nōstre frinele, cu cari se guvernēzā lumea. A căștigatū orē cine 200,000 de floreni în 1 Augustū, — atunci s'aū sor-

țitū losurile Vienei, — firesce că noi vomū vorbi cu tōtā lumea despre noroculă aceluī omū. Și-a frāntū altulă piciorulă elū este bătutū de sorte, dicemū noi, dar nu numai noi, ci așa dice tōtā lumea. Dar asta nu împedecā nici decum, ca lucrulă să fie chiarū întorsū. Căștigulă acela pōte să facū din omulū celū mai de omenie unū bezevenchiū și jumătate. Erā ce privesce pre celū cu piciorulă frāntū, am cetitū odatā despre unū Englezū, care și-a frāntū piciorulă chiarū cândū se pregătia să se imbarce spre a călători în America. Elū a rēmasū de nae. Pentru ca să-și mai uite de dureri, cetia gazete. N'a trecutū sēptēmāna, și omulū nostru dā în gazete de o telegramă, care-i spune, că dacă nu și-ar fi frāntū piciorulă, atunci pescii l'ar fi māncatū și pre elū ca pre celealții, cari fuseserā așa de norocōși, de s'aū pututū imbarcā. Firesce că dacă asta s'ar întâmpla mai adese ori, atunci amū scăpā de concuringa unsorii și bucateloră din America. Dar ori câtū de rarū s'ar întâmplā, ca omulū frāngēndu-și piciorulă să-și scape viața, casulă Englezului totuși dovedesce, că noi nu putemū judeca despre firea norocōsă orī nenorocōsă a unei întâmplări. De ce să ne mai batemū capulū, cândū scimū că destinele nōstre le îndrēptā o ființă nemarginitū de înțelēptā și bună? Tōte acēstea ni-le spune mintea, erā esperința le întăresce, cândū arātā, cum desvoltarea ulterioară a fapteloră de multe ori se întâmplā nu după cum credeamū la începutū, că suntemū în dreptū a aștepta, ci de totulă totū altcum.

(Va urmā.)

și de cealaltă parte a națiunii ca și de sine. Cestiunea irlandeză este cea mai importantă și mai urgentă între afacerile, ce au să vină pre tapetă. Din Dublin se anunță; că un consiliu, la care a luat parte Ion Morley, secretariul de stat al Irlandei, a decisu desființarea tuturor dispozițiilor legii de coercițiune, ce se află încă în vigoare.

Guvernul are de cugetu a elabora și pentru Scoția unu homerule. În Tre-welyon ministrul Scoției a declarat înaintea alegătorilor din Glasgow, că dînsul tot-deuna a fostu de părere, că legile referitoare la Scoția au să le aducă înși-și Scoțienii.

Rusia.

Fiindu dl Giers morbosu la Aix-Bains în Frâncie, conducera afacerilor externe ale imperiului rusescu este încredințată dlui Șişkin, care probabil va fi numitu în curendă ministru de externe în locul bătrânului Giers. Despre Șişkin scriu diarele germane, că ar fi omu activu și iubitoru de lupte diplomatice, și că nu ar fi chiar amicū alu Germaniei. Șişkin a declarat prin o notă adresată puterilor străine, că pretinsele documente secrete rusesci, scose la ivelă în procesul Belceff și publicate în diarul bulgaru Svoboda, nu sunt autentice. Jacobsohn, fostu dragomanu la consulatul rusescu din Rusciuc și la legațiunea rusescă din București, care a descoperitu numitele documente compromițătoare pentru diplomația rusescă, susține autenticitatea lor și acum.

Serbia.

Poporațiunea în Serbia este foarte nemulțămîta cu stările actuale. Sarcinile publice și agitațiunile radicalilor au produsu între popor în ținutul Trstine turburări, cari însă au fostu înădușite.

În mai multe districte antistiile și reprezentanțele comunale radicale denegă prefectilor ori ce ascultare și subordinațiune. În Semendria prefectul a trimis o comisiune spre a scontră cassa comunala, dară reprezentanța i-s'a opusă, din care causă prefectul a pusă cassa sub sechestru. Foile radicale agitază continuu contra guvernului și se încercă a-lu discredită înaintea țerei.

Turcia.

Petractările referitoare la închierea convențiunii comerciale între Turcia de o parte și între Frâncie, Anglia, Rusia și Italia de altă parte în timpul din urmă au luat unu avîntu imbucurătoru, și e speranță, că până la finea acestui an vor fi terminate.

Cestiunea evacuării Egiptului în curendă va veni erăși pre tapetă, dară credința generală a cercurilor diplomatice este, că nici sub Gladstone nu se va evacua Egiptul de trupele engleze.

Corespondințe.

Vermeșu, (Diec. Lugoșului) 1 Sept. 1892.

Onorată Redacțiune!

Reuniunea noastră învățătorescă din ținutul Lugoșului și-a ținutu adunarea sa generală ordinară erăși în Lugoș în 23 a unei lui Augustu.

Mersul, ce s'a observat cu această ocaziune în sinul Reuniunii, ne îndreptătesce a spera, că de acum înainte se va desvolta o activitate mai mănăsă în interesul învățămîntului elementar. S'a ținutu o disertațiune despre „Educațiunea religio-morală” de P. Popescu, o prelegere de modelu din limba maternă de Iul. Birău și una din computul elementar de A. Neda, cari tôte au fostu urmărite cu viu interesu și au produsu efectul așteptat.

Însemnătatea acelei zile cu dreptul se pôte atribui mai alesu acelei împrejurări prea bine venite, că la această adunare ne-a onorat cu Înalta Sa prezență și însu-și Ilustritatea Sa capul diecesei, carele cu îndatinata sa afabilitate a împiutegat pre învățătorime la activitate continuă.

Totă cu această ocaziune am fostu norocoși a dobândi și doi membri fondatori în persoanele On. Dni A. Muntenu cetățenu din Lugoș și I. Boroșu parochul Zabranului, dintre cari cel dintăiu va fi unu zelosu springitoru, eră domnul Boroșu sperănu că va fi unu însemnatu factoru între membrii Reuniunii. Domnia sa, ca să dea impulsu spre o emulațiune nobilă, a pus și unu premiū, care îl va obținé acel membru ordinaru al Reuniunii, care în anul viitoru va dovedi mai bun progresu întru instruirea școlarilor în pomăriță. Aci fapta vorbesce de sine.

Fiindu vacantu locul de vicepreședinte, adunarea a făcutu o nimerită alegere în persoana dlui Petru Iorgoviciu. Apoi petractand tôte obiectele puse la ordinea zilei și hotărîndu de locu alu adunării generale pentru anul viitoru, comuna Varadia, s'a închiatu, lăsându-ne sperarea, că ne vomu întâlni la o activitate mai întinsă.

Paulu Muntenu,
not. primu alu Reuniunii.

Muntii apuseni, în Septembrie 1892.

Onorată Redacțiune!

Este relative demultă, de cându ați pus sub discutiune cestiunea congruel. Am stat și urmăritu cu atențiune opiniunile Fraților în această cestiune vitală. Am tăcut până acuma, pentru ca să audu opiniunile altora mai bogati decât mine și în cunoștințe și și în esperințe. Însă sinceru mărturisesc, că în așteptarea mea mă vedu desilusionat. Foarte puțin au vorbitu la obiectă, toți așteptă tôte numai dela cei din centru și tac tăcerea pescelui. Să concedem, că cei din gremiu pre lângă miile de cause resolvînde fără amănare ar mai avé timpū suficientu și pentru ca să studieze din tôte punctele de vedere și cu tătă profunditatea și cestiunea congruel; ore și în acestu casu nu le-ar servi opiniunile clerului esternu ca adminicul întru resolvirea acestei cestiuni grele? Unde rămâne adevărul cuprinsu în dicterul „quot capita tot sensus”? Din opiniunile multora întunerecul deasupra cestiunii începe a dispăre și adevărul a se lumina. Este de lipsă, ca să se audă din clerul esternu câtă mai multe voci, pentru-că se tractază despre o cestiune, ce eventualmente pentru unu orecare restimpū ne va cere jertfe; — pentru-că nu este timpulū, să așteptămū mana din grația altora, ci de vremū să o gustămū, trebuie să ne-o creămū noi înși-ne. Să mă escuse Frații, că trebuie să afirmū, că suntemū prea indolenți, prea lăsători, și totuși așteptămū să fim ridicați

cu mijloce uriașe. Încă odată îmi ceru scuse pentru această judecată aspră, ce însu-mi o aducă asupra noastră, dar a trebuit să spun adevărul. Revinu acum la congruă.

Cestiunea congruel după modesta mea părere trebuie considerată din două puncte de vedere, și anume 1. că ore există, am puté dice deci „ca principiu”; 2. ca resolvire practică.

La principiu, săd că ore există la noi cestiunea congruel, la resolvire afirmativă trebuie considerat, că ore întru câtă există și respective preste cari elemente se estinde? Stabilitu otată principiu apoi să ne estindem la resolvirea practică și adecă la mijlocele concrete, prin cari principiu să se traducă în faptă, și la modalitatea aplicării practice. Acăsta din urmă se resolve de sine din cele precedent.

Există la noi cestiunea congruel? — Să nu Vă mirați, că punu această întrebare. În opiniunea generală a clerului nostru această cestiune e învăluită în o ore-care negură; toți dorescu îmbunătățirea dotațiunii, însă puțin reflectază, că conformu ecuității până unde e justă dorința? Nu suferé îndoelă că cestiunea congruel la noi există. Pentru-că mare parte din cleru nu este nici pre departe dotatū proporționatū cu oficiali statului, ce pörtă unu oficiu coordinatū celui parochialū, deși relative la branșa sa are cualificațiune ecivalentă cu aceștia. Numai unu cleru relative de ajunsu dotatū are resurse materiale pentru câștigarea de opuri literare și chiar voea pentru a se ocupa cu științele, a se cultiva și prin acăsta a se pune în stare de a servi în modū mai promptu societății; personalul clerului numai prelungă o datațiune corăspundătoare își pôte susține familia, pre sine, se pôte geră ca solul charităților și se pôte prezentă în lume conformu statului său, — și scimū, că lumea te judecă, precum te-ai prezentatū, și numai pre unu bărbatū, ce s'a prezentatū cu demnitate și ca omu cultū, îl primesce apoi și de preotū adevăratū. Suntū dară mi de cause, cari ne dovedescū, că la noi există cestiunea congruel.

Am disu, că toți dorescu îmbunătățirea congruel, pentru că preoții nostri aprăpe fără esceptiune toți sperază ore ce dela acăsta. Dorința în sine este bună, și purcă din caritate față cu cel slabu dotatū este și mai bună.

După ce resolvirea cestiunii în sine nu pôte fi decât în modū afirmativu, trebuie să luămū în considerare elementele, preste cari este ecuitabilū să se estindă îmbunătățirea dotațiunii. Afirmarea că îmbunătățirea dotațiunii are să se estindă asupra tuturor fără esceptiune, eă nu o subscriu; pentru-că este imposibilū a creă mijloce atăt de enorme, măcaru de s'ar creă acelea ori și de unde. Așa dar îmbunătățirea dotațiunii va fi numai unu subsidiū elevatoru alu masei celei mari din lipsa ardentă, în carea își tragă amărta sörte de ași pre mäne. Principiu congruel deci conformu ecuității nu pôte să stea decât așa: Persoana din oficiul eclesiasticu să fie dotatā ca și o altă persoană din oficiu coordinatū de statū. Și între persoanele statului eclesiasticu să fie raporturi corăspundătoare după pusețiunea în oficiu, după laborea prestandă în poporū, fiindu-că nu ar fi justū, ca unul ce ostenesce mai multū, să fie dotatū ca unul ce ostenesce mai puținū, fie intensive, fie extensive. Spre es. nu ar fi justū, ca unuia din o parochie cu 1000 de

suflete să i-se întregescă dotațiunea până la 800 fl. și altuia din altă parohie de 500 de suflete éráși până la fl. 800. Sau nu ar fi justă, ca un cleric fără merite să fie beneficiat totu așa ca și un încărunitu în oficiul pastoralu.

Acum să vedem, unde este congrua cestiune ardentă? — Acolo unde mijlocele materiale ale dotațiunii nu corăspund cu oficiul și cu laborea.

La noi sunt și preoți, cari au câte 100 și mai multe jugere ca porțiune canonică, și aceia încă sperăză dela rezolvirea congruei totu atât, ca și cei ce sunt teologi absoluți și au 5—10 jugere porțiune canonică. Nu este acésta o amăgire? Și éráși sunt preoți, cari sunt mai bine dotați decât însuși protopopulu tractulu lor; óre dacă congrua ar ajutóra și pre unul și pre altu totu într'o formă, pentru ce să se mai tugreuneze cineva cu sarcina agendeloru protopopescoi? — Vedem, că înseși stalurile canonice sunt așa de slabu dotate, încatu nici pre departe nu li-se apropie resursele de ale unu oficialu de stat de aceeași pușășune. Așa dar sub cestiunea congruei ar căde după dreptu obiective consideratú chiar și acestea. Vedem deci, că la noi există cestiunea congruei ca principiu, și că ea se estinde asupra personalulu eclesiasticu după proporțiunea dotațiunii actuale în raportu cu oficiul și cu laborea saú meritulu. Aceste am aflatu de lipsă a le espune, pentru ca cei ce le voru recunósce veritatea, să nu-și facă iluziuni deșerte.

Acum să vindu la punctulu saltulu mortalu, la mijlocele concrete pentru rezolvirea cestiunii; sau cu alte cuvinte: de unde să fimu dotați? Fără mijloce concrete, fără banu totu discussiunea de principiu nu ajunge o para chióră. — Unu voru dice: Din fondulu religionarú, din superfluulu dotațiuniloru eclesiastice, și în ultima analiză dela statú. Fondulu religionarú nu este în mânilu nóstre. Escedentulu dotațiuniloru eclesiastice este în mânilu clerulu înaltu de ritulu latinu, care de dragulu nostru nu se îndurá să ni-lu dea, până au kultoregieturí. Statulu? — Vedem, sub ce condițiuní voesce să completeze dotațiunile învătătoriloru. Dela statú ori ce daru va fi încă pentru timpu îndelungatú donulu Danaidiloru. Apoi să punemú casulu, că vomu fi împărtașití din fondulu religionarú și din escedentulu dotațiuniloru clerulu celu de ritulu latinu, însă cu ce prețu? — Nu ni-se va cere, să nu mai fimu catolici, ci ni-se va cere, să nu mai fimu Români, și la o eventuală obținere a autonomiei pentru biserica catolică să ne contopimú în căzanulu celoru de ritulu latinu. Afară de acestea, prelângă tóte declarațiunile și asigurările primatelulu din Strigonu, rezolvirea cestiunii stă încă departe, are de a învinge pedeci gigantice, și pentru că ni-se ceru mereu date, să nu se amăgescă nimeni. Cândú la grațiosulu mandatú alu Monarchulu ni-s'a aplacdatú din vistieria statulu adjutulu de 18,000 fl. v. a., cestiunea congruei există ca și adu, și adjutulu este numai unu paliativu până la o definitivă regulare. Și unde stămú adu? Acolo, unde amú statú și înainte de acésta cu 50 ori 100 de ani, ba încă mai réu, fiindu-că valorile de atunci s'au schimbatú neaseménatú de multu în defavorulu dotațiunii. Așa dară nu este timpulú să așteptámú, fiindu-că de vomu așteptá, preste alți 50 ori 100 de ani vomu sta totu aci sau póte și mai réu, ci să ne cugetámú,

cum să egimú noi cu propria-ne putere din gâră?

Unulu a fostu propusú în colónele „Unirii“, ca să se cumpere sesiuni și respective imobile pentru biserice, și să se solvescă din adjutulu regescú. Ideea este fórté bună, cu atâtú mai virtosu, că ajutulu se dá pentru suplinirea congruei, până la regularea ei; însă atunci modalitatea distribuirii trebuie să aibă cu totulú totu altă basă și nu cea de până acum. Nu este cu puțință, ca adjutulu datú unu preotú harnicu pentru meritele personae să-lu întrebuinteze pentru căștigarea unu bunu, permanentu ce e dreptu, dar din care preotulu celú harnicu până cam una altă are puținú folosú, precându altulu mai puținú meritatu adjutulu líu întrebuinteză spre scopurile sale. Imi veți pune înainte abnegațiunea! — Da! fórté frumosú; însă realitatea dură nu póte alergá după ideale, ér ca abnegațiunea să o afi chiar acolo, unde se recere, este unu ce idealu. Homines sumus! Eú am altă părere și adecă: întregu clerulu să abdică de a i-se distribui adjutulu regescú, sub condițiune, ca suma adjutulu să se întrebuinteze pentru procurarea de realitáti, a căroru provențe să se întrebuinteze spre dotarea clerulu. Acésta să se facă cu grațiosa concessiune a Domnitoriulu. Realitáțile să se procureze apoi succesive, unde și precum va afi cu cale Prea Veneratulu Ordinariatú. Eú suntú sigurú, că cu acésta modalitate ne-amú regulá congrua cu multu mai curéndú și în modú independentu de alții, decum saú cândú se va regulá în cumulo cu a latino-catoliciloru. În 5—6 decenii amú fi înainte cu unu milionu. Pre acésta cale se póte luá în considerare și justitiá cu tótá punctuositatea; precându adu împărțirea adjutulu este isvorulu multoru amărăciuniloru de suflete și acerbitáti, pentru-că — lucru firescu — din prea mica sumă a adjutulu nu se potú implini dorințele tuturoru. Că unu ar suferi prin acésta o órecare lipsă momentană, — este adevératú; dar aci e punctulu de a ne dovedi abnegațiunea bine și ecuitabilu înțelésă în interesulu nu a unei părți, ci a întregulu. Firesce faptulú s'ar poté duce în implinire numai pre calea unu sinodú archidiecesanú, respective diecesanú.

De o cam datá acestea. Promițéndú, că dacă va cere lipsa, vé voiú mai scrie, suntú

Y.

Noutăți.

Rectificare. Aprópe tóte foile nóstre au adusú scirea, că ministrulu de culte r. ung. a trimisú la Blășiú pre dnú Iosifú Papp-Szilagyí secretaru ministerialú și Antoniu Fábian consilieru la esactoratulú ministeriulu de culte, ca să íea în primire moștenirea rémasă după Mitropolitulu Vancea. Scirea acésta o rectificámú într'acolo, că numiții dní au comisia de a cerceta, dacă *averea radicală a mitropoliei* nu a suferitú vre-o scădere pre timpulú păstoririi repausatulu Mitropolitulu. O purcedere asta prescriasă prin lege, și se întâmplá după mórtea fiesce carulu episcopú.

Investigațiune. Duminecă dimineța s'a prezentatú în comuna Căpușul-de-Câmpie procurorulú comitatulu Huniadóra ca substitutú alu celulu din Turda cu judele investi-gătoru din Turda și cu patru gendarmí, cari pre basa unei acuse au luatú protocolu cu parochulu nostru, sub cuvintú, că acesta ar agitá contra nacionalitáțiloru și ar comite delictulu cuprinsú în codicele penalú § 172.

Ne mirámú, că autoritáțile publice îndepít-nescu atari acte chiar Dumineca, vátémándú simțulu religiosu alu poporulu.

Protestulu contra Replioei junimii române academice, despre care amú luatú notiță în numérulu precedentu alu foilu nóstre, nu e redactatú de tineri universitari români, ci de diu profesorú universitaru Moldován Gergely. Acésta se vede din o declarațiune, carea a publicatú în Tribuna dlú Rácz János, unulu dintre subscriitorii „Protestulu“. Diu Rațú dechérá, că dñsulú nu a cunoscutú cuprinsulu Protestulu, cândú l'a subscrisú fiindu provocatú de dlú Moldován G., în a carulu serviciu sta și dinaintea caruia nu s'a pututú feri fără a-și riscá venitulú și mijlocele de subsistintá la studiu; că Moldován István, fiulú profesorulu Moldován G., nu a fostú cive alu universitáții din Clușiú nici nu scie românesce; că celealalte dóue persóne, în numele cărora s'a redactatú protestulu, anume Dr. Ioanú Nicórá și Mihailú Bodiu, nu au fostú în Clușiú pre timpulú redactării, deci nu au pututú influință la redactare. Despre Bodiu dice, că vinezá bunăvoința corpulu profesoralu, érá despre dlú Nicórá, de presente practicantú de profesorú la gimnasiulu din Blășiú, că e colaboratorulu dlui Moldován G., dela care primesce baní. Aserțiunilulu Rațú referitóre la persóna dlui Dr. Nicórá suntú greșite. Acésta apare din o declarațiune a dlui Moldován G. trimisá la „Tribuna“, în care dice: „Am a vé însuciință, că cu Dr. Ioanú Nicórá în treburi politice n'am avutú nici o atingere, elú despre protestulu Clușianu n'a avutú nici o scire, la „Ungaria“ elú colaboratoru n'a fostú, nici baní dela mine n'a primitú.“

Din aceste declarațiuni se vede, că autorulu „Protestulu“, cercându a compromite junimea academică română, s'a compromisú fundamentalu pre sine.

Cununie. Dlú Andreiú Radeșú clericu abs. și d-sóra Roseta N. Serbanú íși serbeză cununia Sâmbătă 12/24 Sept. în Voila.

Faptă sacrilegă. Suntemú informați, că în Sêrbátórea Nascerii Preacuratei Fecióre locuitorii gr. catolici din comuna Feleacú lângá Clușiú în decursulu liturgiei au fostú scoși cu caréle la drumú de cătrá gendarmí, așa câtú bieții credincioși nu au pututú luá parte la cultulu divinú. Organele administrative, cari au constrinsú poporulú nostru la lucru în zi de sêrbátóre, nu numai au comisú o faptă sacrilegă, dară au vátématú și legile statulu, cari garantéză bisericei nóstre libertate de cultú, și au contribuitú la récirea simțulu religiosu și la demoralisarea poporulu. Óre demoralisarea să fie chemarea administrațiunii din comitatulu Clușiú? Dacă nu, așteptámú, să tragá la răspundere și să pedepsescá pre culpabilí.

Scandale în Clușiú. O parte a populațiunii magiare din Clușiú nu póte îndeplini nici unu actú mai însemnatú fără a provocá scandale. Despre acésta a datú o nouă dovadá la serbarea aniversării a 90-a a lui Kossuth. Aranjatorii festivitáțiloru au postitú, ca și acei cetățeni, cari nu se închiná bêtânului revoluționarú, să-și ilumineze ferestrelé. Se înțelege de sine, că Românii, cari ținú multu la dinastie, nu au pututú să împlinescă pofta Kossuthistiloru, din care causă mulțimea le-a spartú cu petri ferestele. Póte provocați și alte scandale, dacă nu-í înprăștia poliția. Foile magiare, ce le avemú la dispoziție, până acum nu au luatú notiță despre bravura Kossuthistiloru din Clușiú, sémnu, că și ele se rușineză de faptele lorú.

Pentru catedra din limba română la gimnasiulu regescú din Aradú ministrulu r. u. de culte și instrucțiunea publică a eserisú concursu cu terminulu de 1 Octobree a. c. Salarú 1,200 fl. și 200 fl. baní de cuartirú. Petițiunile au să se adreseze la directorulu supremu alu districtulu de învățámintú pentru școlele medie Oradea-mare.

Casú de mórte. Ana Crișantú n. Popu a repositú în 18 a. l. c. lăsándú în doliu pre soțulu sêú Simeonú Crișanú, parochú gr. cat. în Micușú și pre doi fii.

În veți amintirea ei!

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Religiunile „liberă cugetătorilor“.

II.

Religiunea Deistului.

Pământul, în care a crescut și s'a dezvoltat religiunea panteistă, a fost Germania. Panteismul din firea lui nu poate mulțami pre om, chiar și dacă este propus în un mod ușor și în un stil poetic. Cel mai mult dintre panteiștii germani însă l'au propus cu un aparat mare filosofic, și l'au îngrădit cu atâtea speculațiuni și subtilități filosofice, cât pentru mulți afară de Germania a devenit neaccessibil și încă și pentru mai mulți neacceptabil. De aci a urmat, că panteismul cu foarte puține excepțiuni a rămas închis între barierele Germaniei.

Nu așa s'a întâmplat însă cu religiunea deistă, dacă se poate numi și această religiune. Ea fu născută în Anglia ca religiune a sensualiștilor, cari voescu să-și petrecă în lumea această cât se poate mai bine și totuși să creadă și într'un Dumneț și încă personală ca și creștinii. Chiar pentru aceea eră religiunea deistă ca și croită pentru toți așa numiții „bon vivame“. De unde apoi curându a trecut din Anglia preste canal în Franța, și acolo la curtea desfrinată a regilor Ludovic XIV și XV a devenit religiunea „capetelor luminate“ și „liberă cugetătoare“. Din Franța s'a lătit apoi în scurt timp prin mai totă Europa. Dacă filosofii germani au îmbrăcat panteismul în clamida filosofilor, ca să fie mai impunătorii, enciclopediștii francezi au îmbrăcat deismul în podobele unei actrițe de teatru, ca să fie plăcută. Cu deosebire Voltaire și Rousseau au espus deismul cu atâtea grație și farmec de stil, cât a trebuit să captiveze pre mulți omeni ușori, chiar și dacă nu i-ar fi captivat cu însuși principiile lui.

Deiștii au porcesu din principiul, altcum corect, că religiunea este o lipsă neînconjurată a omului. Mai departe, că lipsa această nu se poate implini decât prin credința într'un Dumneț personal și divers de lume. Prin statorirea principiului acestuia deismul a ajuns în opusețiune diametrală cu panteismul, după ce este cunoscut, că panteistul chiar de personalitatea și diversitatea lui Dumneț de lume nu voescu să audă nimica. Așa de tare țineau deiștii la principiul acesta, cât deistul tiran Robespierre se îndatină a dice, că dacă n'ar esistă Dumneț personal și divers de lume, atunci ar trebui să ni-lu facem.

Până aci așa s'ar păre omului, că nu este nici o deosebire între Dumnețul creștin și între alu deistului. Și în adevăr așa și este. Și dacă deiștii la principiul acesta nu ar mai adauge nimica, atunci nici nu amă avé nimica în contra lor.

Durere însă, că deiștii nu se opréscu aci, căci dacă s'ar oprí aci, atunci de aci până la creștinism ar fi numai un pas, și atunci religiunea lor ar fi religiunea morală și nu a bonvivamilor.

Admitu deiștii, precum amă vedut, esistența unui Dumneț, și încă personal și divers de lume. Admitu și aceea, că Dumnețul acesta este creatorul lumii. Când li-se pune însă mai departe întrebarea, că ore Dumnețul acesta, care a creat lumea, este el și gubernatoriul ei, atunci acesta o negă categoric. După ei Dumneț a creat, ce e drept, lumea, și i-a dat legi, după cari să-și urmeze cursul în etern. De atunci însă mai mult nu se interesă de lume și nu se va mai interesă nici când. Pote, că el vede nebuniile omenilor, „virtuțile și păcatele“, și pote că mai și rde de ele. Este însă sub demnitatea lui, să se ocupe de ele, renumărându unele și pedepșind pre altele. E ca un grand papă sentimental, care rde de naivitatea, cu care nepoții isprăvesc și bune și rele. El e cu totul indiferent față cu aceea, că ore închinămu-i-ne sau nu, și dacă i-ne închinămu,

atunci, cum i-ne închinămu. Dacă ne trage inima, ne putem și ruga la el. Rugăciunea noastră însă pre el nu-lu pote îndupleca la nimica, și rugăciunea noastră nu are altă urmare, decât că ne mai liniștim și amăgim inima, când suntem cuprinși de necăsu.

Ordine morală mai înaltă, care să trecă și dincolo de mormntă, nu cunoște deismul. Pentru el nu esiste decât singur lumea această. Aci în lumea această lucrurile așa le-a întocmit Dumneț, cât rēul își lea pedepsa, și nu mai este lipsă de o pedepă în altă lume. Celu ce mănăncă prea mult, își strică stomacul, și acesta e pedepsa escesului în mâncare. Celu ce be prea mult, își lea pedepsa în lumea această prin aceea, că sau își strică sănătatea, sau își perde viața și numele bun. Celu ce fură, ucide sau comite alte crime, vine în conflict cu legea civilă, carea îl închide. Celu virtuos își are consciința liniștită și se bucură de stima publică, și acesta este respata virtuii, carea vine ea de sine în lumea această, fără să fie lipsă de vre-o altă respata în altă lume.

Acum pote să judece ori și cine din aceste, că ore o atare religiune mai merită numele de religiune. Pote mai departe să judece ori și cine, că ce putere morală pote să albă o atare religiune asupra omului. Nu se pote negă, că și natura însăși și societatea civilă respătesce binele și pedepsece rēul. Căci p. es. escesivul în mâncare și beutură are să suferă urmările și în ruinarea corpului său. Criminalistul are să suferă pedepsa dictată de legea civilă. Insa ori cine scie, că de multe ori, forte de multe ori, natura rămâne indiferentă față cu viciile și virtuțile omenesci. Căți nesăturați și beutori pentru esemplu nu sunt, cari rămân sănătoși totă viața, și ajung încă și bătrânețe adânci? Câte crime sunt, cari rămân ascunse, cât legea civilă nu le pote pedepsi? Ba facă și mai mult! Natura cu deosebire, și apoi chiar și societatea nu numai că rămân de multe ori indiferente față cu virtutea și viciul, ci se pare că lucră chiar din contra pedepșind virtutea și remunerând viciul. Căci de câte ori nu se întâmplă, de cel virtuos suferă forte mult, eră cel rău îi merge forte bine în lume. Căți virtuosi nu sunt pentru esemplu morboși și de viață scurtă, și căți răi nu sunt deplină sănătoși și cu viață lungă? Căți omeni buni nu suferă nevinovați, și căți răi nu sunt stimaiți? Ce ordine morală pote dar să fie acesta, în care lucrurile sunt așa întorse? Și nici nu pote să fie altcum, după ce Deismul nu cunoște o altă viață nici un Dumneț, care se interesă de lume. Și apoi o atare ordine morală, în carea nici virtuosul nu este sigur de respata, ba pote aștepta chiar pedepsa, nici păcătosul nu se teme de pedepsa sigură, ba pote și el aștepta chiar bine pentru rău, este o ordine fără nici o valoare morală, și religiunea, carea o profesă, cum o profesă deismul, nici numele de religiune nu-lu merită.

De unde deismul nici cu un pic nu este mai bun și mai de valoare ca panteismul. Căci în urmă totă atâtea este, ori mă închină ca panteistul unui Dumneț, ce e totu una cu lumea, care-și urmăze cursul lui în etern fără a se interesă, că e cineva virtuos sau păcătos, ori mă închină ca deistul unui Dumneț divers de lume în adevăr, însă care dela creațiune încoce absolut nu se mai interesă de lume.

De mirat este într'adevăr, că atari sisteme mai au cutezarea a păși ca religiuni în lume.

Vezinas.

Istorisire de Nic. T. Zorilă

(Fine.)

„Bine ați venit“, salută regele apropiându-și calul de alu beliducelui, mână căruia o stringe și o ține multă vreme într'a sa. „Vino în cortul meu. Acolo ai forte multe de spus.“

Pre cōstele muntelui într'o pădure de goronă noi veniți își ridică și ei corturi.

Sorele a apus de mult. Nōptea începe cu încetul a-și întinde aripele sale preste pământ.

Regele nu a permis, să se facă foc mare, pentru-că inimicul, care a urmărit pasu de pasu pre Vezinas, ar pute fi atras de lumină și fără de veste ar pute să atace tabăra.

Unde și unde la grămeți de jeratec rămas încă de cu ziua cățiva își pregătesc de mâncare.

Cel mai mult s'au culcat gata de bătae. Numai sentinelele priveghăză.

În cortul regesc Decebalu a adunat la sfat pre cei douăzeci și patru căpitani mai bătrani ai armatei.

Regele lea cuvintul cu solemnitate:

„Căpitani“, dice elu pășind un pas înainte, „măne va fi ziua, care va hotăr asupra patriei noastre. Voru sosi acusi oștile romane. De vomu câștiga această bătălie, vomu elibera printr'nsa țera de inimi. De nu, ea dimpreună cu noi va per. Cu adâncă părere de rău trebuie să vă spun, că Sarmisegetusa a cădută.“

Privirile lor sunt îndreptate spre Vezinas. Cu voce tristă începe elu a le spune:

„În presara luptei vedend de pre ziduri, că Romanii tote le-au terminat pentru atacul din ziua următoare, am mers în prinsorea lui Longinus spre a afla cu ori ce preț dela curierul, ce-lu trimisesem la Traian pentru negocieri de pace, a afla dicu, planurile de luptă ale împăratului, și totodată a primi răspunsul la condițiunile noastre. În câteva clipe, cât au fost singuri, s'au otrăvit toți afară de patru soldați, pre cari i-am ucis. Comanda am dat-o lui Duras, er eu am plecat în ajutorul vostru.“

„Ai pus comandant pre un trădător“, îl intrerumpe un căpitani. „Acela a voit să omoră pre regele.“

„Și pre tine“, adauge altul.

„Fiți liniștiți“, dice regele. „L'am ertat spre a-lu câștiga pentru noi. Elu vedend pericolul și sciind, că dela Romanii nu mai pote aștepta ceea ce doresce, a sacrificat patriei interesele proprii. A arătat o inimă nobilă și a fost vrednic de onorea, de care l'a învrednicit Vezinas.“

„Pre lângă aceea“, continuă Vezinas, „a cădută dimpreună cu Ziraxis și cu toți tovarășii săi la apărarea cetății. Când am plecat, mi-a dat o imputernicire spre a aduna totu poporul bun de arme din triburile căpitaniilor săi.“

„N'ai putut-o face această și fără de imputernicirea lui?“ întrebă unul.

„Nu. S'ar fi împotrivit cu armele. Le-am spus mai întâi, că capiilor lor s'au supus regelui și au primit a apăra patria. Nu m'au crezut. Au disu, că-i înșel. Numai după ce am arătat celor trei căpitani papirul petat cu trei pete de sânge, care mi-l'a dat Duras ca imputernicire, m'au urmat. Ostașii, cu cari sosi, sunt cea mai mare parte din triburile lui Duras. Într'aceea Romanii au trecut preste Marisus și conduși pote de vre-un trădător m'au urmărit necontenti. Cu mare greutate am putut încunjură o luptă, în care eră să ne prindă pre toți.“

„Timpul trece,” dice regele, „și noi trebuie acum să ne hotărîm, în ce chip să conducem lupta.”

Statornică apoi împreună planul de bătălie.

„Acum fiescă care la ostașii săi,” dice Vezinas. „În dorile dălei și rurile de bătae să fie gata. Inimicii să nu ne aștepte nepregătiți. Faceți-vă datorița, și urmașii vostri vă vor binecuvînta, că le-ați dat o patrie liberă. Zamolxe este cu noi.”

Regele rămâne erăși singur.

Trist se rașimă de trupina bradului din mijlocul cortului murmurîndu:

„O Zamolxe! Pentru ce sunți silit să aștepți speranță, când tu nu mi-o aștepți încă?”

În noaptea aceea el nu a închis un ochi.

Dorile dimineții se ivesc la răsărit.

Dapix intră repede în cort.

„Rege! Sentinelele mai depărtate se retrag. Inimicii aceluși vor să fie aici. Am aduș și calul tău.”

Decebalu luându-și toate armele fualecă și merge lângă Vezinas.

„Cruță-te,” dice privind-lu drept în ochi, „ca rămășițele armatei să aibă un conducător înțelept. Căci, de mergi cu ele la regele Sciților cerîndu-l ajutoriu. El și așa nu vede cu ochi buni cuceririle Romanilor dincoci de Danubi.”

„Mai bucură-te așa mîr și eu aici cu tine. Și e întrebare, dacă mă va primi regele cu bunăvoință?”

„Despre acesta te asigură, Vezinas,” dice Decebalu. „Și el a venit în mai multe rânduri la mine, când a fost silit să fugă dinaintea rebelilor. L'am ajutat. Cred, că va fi așa de recunoscător, ca în locul meu să te primescă pre tine.”

„Și dacă-l voi îndupleca a-mi da ajutoriu, ce voi face cu el?” întrebă fără de voe Vezinas.

„Veți veni, veți alunga legiunile staționare din Dacia și te veți face regele ei.”

„Și pentru ce nu o faci tu acesta?” întrebă Vezinas de noii.

„Învîngătorul lui Domitianu nu ar pute suportă rușinea și durerea vedîndu înfrîngerea totală a țerei sale. Veți dară, că am dreptul a pretinde dela tine, ceea ce eu nu pot face.”

„Bine,” dice Vezinas plecîndu capul pre peptu și suspinîndu. „Voiu cercă a mîntui rămășițele armatei.”

Lupta a început. Săgețile sboră prin aer, căutîndu-și locu în carne. Spadele strălucesc. Vaetele rîniților și a muribunților se înmulțesc. Armele, ce se lovesc de olaltă și se rumpu, produc un vuetu asurzitor.

„Rămăi cu bine, iubitu meu beliduce,” dice regele stringîndu-l în brațe și sărutîndu-l. „Rămăși bunu pentru tot-deuna.”

Vezinas îl ține multă vreme la poptul sîu.

Regele pornesce. Vezinas încă plecă în fuga calului.

Fiescă care lea comanda unei colone.

Lupta începe cu mai mare cerbie și desperare.

*

Și această slabă și ultimă rașă de sperare a Dacilor este zdrobită de eroismul ireresistibil al Romanilor.

Decebalu se luptă cu înverșunare cautîndu mörtea în totu locul.

Dar aceea îl încunjură.

Aceluși vor căde toți, căci s'au adunatu spre a-lu apără, er elu de sigură va căde în mânia învîngătorilor sîi.

Va căde? Elu? Decebalu, regele Daciei să ajungă vid în mânia inimicului? Nicu odată.

„Blăstemu asupra voștră, blăstemu, blăstemu, omoritori ai patriei mele,” strigă cu ochi scaldati în sânge.

Ultimul rege al Dacilor se aruncă desperatu în sabia sa.

Astfelu se stinge stăua Daciei, er sörerele imperiului romanu străluce mai tare ca tot-deuna.

Colona de sub comanda lui Vezinas are totu aceeași sorte. Conducătoriu ei vedîndu mörtea de bunăvoe a regelui ese din focul luptei și cu puțin rămași se retrage prin pădurea cea mai desă.

În învîlmășia acesta două săgeți îl rănescu greu la umărul stîngu.

„Dapix,” dice Vezinas, „ești acolo e Dicomes, chemă-l încoci.”

Unu căpitanu cu părul albu apare.

„Iubitu meu Dicomes,” începe Vezinas abia vorbindu de durere, „eu suntu rănit de mörte și acum îți încredințezu ție conducerea rămășițelor armatei. Cu ori ce preț condu pre aceste câteva sute de ostași la regele Sciților. Acolo în numele lui Decebalu cere ospitalitate și ție-se va da. Când veți sosi acolo, spune ostașilor multămita mea și a regelui în numele patriei pentru bărbăția, cu care au ținutu peptu inimicului. Salutare tuturor soldaților. Dacia nu mai este. Atăta am avutu a-ți spune.”

Căpitanulu plecă cu lacrimi în ochi spre a aduna pre luptătorii imprăștiati.

Ultima bătălie este perdută. Puternicul și temutul regatu al Dacilor cade nimicitu sub loviturile spadei romane.

„Dapix,” dice Vezinas, „vino pre acestu delu. Aici va fi mormintulu meu. Nu voescu să cadu nici chiar mortu în mânia dușmanului. Sermanulu regei l-au tăiatu capulu și înțepenindu-l într'unu par u l'au ridicatu, să-l vadă toți. O! rege fericitu! Acum tu nu mai suferi.”

Ei plecă printr'unu tufișu desu. După o cale obositoare ajungu la unu locu, unde li-se arată ochiloru o poănă acoperită de erbă mare.

De sub pētra din șesă curge unu părăușu cu apă rece ca ghiata.

„Dapix,” dice Vezinas aședîndu-se pre erbă și stîmpărîndu-și setea, „sub această stîncă este o peșteră, în care zace comora regelui Dacilor. Lângă ea imi va fi mörtea. Simtu, cum mă părăsescu puterile. Ești mânia mea, stringe-o, căci cu alta nu pot să-ți mulțămescu.”

Căpitanulu i-se umplu ochi de lacrimi.

„În totă viața mea n'am doritu altceva, decât să-ți câștigu recunoscința, că ț-am fostu slujitoru credinciosu. Și eu vreu să moru cu tine.”

„Prea bine, dar mai ai încă să-mi faci unu ultim u serviciu. Ești,” continuă mai departe trăgîndu cu sabia puțin pământu și mușchiu, „pre aci ne vomu țri în lăuntru.”

Stratul de pământu a fostu grosu numai de două palme.

„Vino după mine,” dice Vezinas, „er după ce voi fi muritu și mă veți aședă, unde țți voi spune, veți eși afară astupîndu intrarea, cum a fostu.”

Ei se vedu în o peșteră strîmtă, care se lărgesce, din ce mergu mai departe.

„Acum stăi,” dice către Dapix. „Amu făcutu o sută de pași. Aici caută prin totu locul. Veți găsi două lemne și o făclie de cōră. Aprinde-o.”

Dapix aprinde cu ajutorulu celor două lemne făclia.

Unu golu largu le apare. În mijlocul lui este o pētră lată și înaltă, ca de statură unu omu mijlociu.

„Ești spada mea. Scote cu ea din trupulu meu viața, care a mai rămasu.”

Dicîndu acestea, sleitu de puteri aprōpe cu desăvârșire prin scurgerea sîngelui, cade în brațele lui Dapix.

„Beliducele meu,” dice acesta plîngîndu, „nu cere dela mine așa ceva. Cere-mi viața, și eu ție-o dau, numai acesta nu o pretinde dela mine. Nu! Nicu odată!”

„Atunci cel u puțin dacă voi fi mortu, aședă-mă pre această pētră cu fața în sus și cu mânia împreunate, ca să pot în tot-deuna blăstemă pre cel ce mi-au ucisu patria și regele. Rămăși bunu, iubitu meu Dapix.”

Dicîndu acestea scote cu ultimele puteri sabia și o implântă în inima sa.

Dapix plînge multă vreme nemîngăiatu. Suspînîndu se ridică și-lu aședă pre pētră. Apoi luîndu făclia și sabia merge spre eșire, de unde se vedu rașă de lumină furisîndu-se prin gaură.

„Asta este sörtea noastră,” dice elu aștupîndu locul intrării. „Odihnesce linu, iubitu meu generalu, Zamolxe să te aibă lângă sine.”

Cu pași lini și obosiți se sue pre vîrfulu stîncei. Nebunu de durere și desperare se aruncă în spada pētată cu sângele lui Vezinas.

Unu suspin brăzdeză aerulu. Unu oftatu linu, și credinciosu însoțitoriu al lui Vezinas mōre.

Sgomotulu luptei nu se mai aude. O negură subțire ca unu veltu se lasă pre pământu.

*

Generațiunile din secolu în secolu au vedutu în totă sara pre stîncă aceea căte o buhă, simbolulu seriosității și alu cugetării. Chiar și astăzi acelu locu se chemă: *Baca buhei*.

Cîndu eram pruncu și mă suiam pre ea cu păstorulu nostru, îl întrebai, cum se chemă stîncă acesta?

Elu atunci potolindu-și setea din părăușu și punîndu-și fluorul în pālăria-l lată se aședă pre erbă verde și-mi spuse o poveste lungă, din care eu numai atăta imi aducă aminte, că sub aceste stînci ar fi o peșteră, în care se află o comoră neprețuită. Mai departe dicea, că nici că se cugetă cineva a intra acolo, deorece ar trebui să trecă prin niscu uși, pre cari mergîndu le-ar pute deschide, dar rētorcîndu-se nu.

Mai mulți flăcăi cutezători au și mersu până la o ușe, dar aușind de acolo unu vuetu îndelungatu, înfioratoriu, s'au depărtatu îngroziți, privind încremeniți și întrebîndu-se:

„Ce să fie?”

Chiar și acuma imi aducă aminte, cum la aceste vorbe mă umplea o frică necuplicabilă.

Mă întrebam cu grōză:

„Adevăratu să fie ore?”

Astăzi cu plăcere mergu la „Baca buhei” și la isvorulu cel u rece, de unde se vede frumoșă perspectivă a Abrudului.

Economie.

Metodă practică și ușoară de a conserva părădăile. Sunt mai multe moduri de a conserva preste iernă părădăile, dară ele de comună reclamă mult timp și multă osteneală. Cel mai practic mod de a conserva părădăile în cantități mai mari este următorul: Părădăile cöpte, sănătoșe și nevătămăte se culegă frumosă fără a se deslipi de codă. După ce s'au culesă, se învelue una câte una în frunză de vie, apoi se aședă rinduri preste olaltă într'unu butoiu curat, turnându-se preste ele apă sărată, până ce le acopere deplinu. Ca se nu le ridice apa la suprafață, punem preste ele scânduri și pre scânduri ceva greutate, dară greutatea să nu fie mare, căci ar puté strică părădăile. În fine ca să nu cadă ceva în butoiu, îl astupăm și aședăm în locu scutit de frig, ca să nu înghețe, p. es. în pivniță. De cumva am observă flori pre suprafața apei din butoiu, acelea le culegem și aruncăm afară cu o

lingură, și turnăm în butoiu de nouă apă sărată, până ce se acopere părădăile deplinu. Apa sărată se prepară așa, că punem în apă comună de patru ori atăta sare, câtă am pune, dacă am folosi aceeași apă la pregătirea mănărilor, apoi o ferbem. După ce am fert'o, o lăsam să se răcescă deplinu, și așa răcită o turnăm în preste părădăile aședate în butoiu (p. es. se ferbe adă și preste nopte se lasă de se răcesce). Când vom a folosi părădăile la pregătirea mănărilor, scotem din butoiu de câte avem lipsă, le aședăm într'unu vas și turnăm preste ele apă curată, ca să scotă sarea din ele; apa o renouăm de 2-3 ori și după aceea le întrebuițăm la mănări.

Editoru și redactoru răspundătoru:

Dr. Victoru Szmigelski.

Sz. 1729/1892.

(26)1-1

Pályázati hirdetmény.

Alsófehérmegye balázsfalvi járásába bekebelezett Szász-Csanád, Kis- és Nagy-Cserged községekből álló szász-csanádi körjegyzői állomás, melylyel a mellékjárandóságokkal együtt 701 frt 42 kr. közpénz fizetés és a magánfeleknek teljesített munkálatokért szabályrendeletileg megállapított díj van egybekötve, elhalálozás folytán üresedésbe jövéu arra ezennel pályázatot nyitok.

Felhivom pályázni kívánókat, hogy az 1883. évi I. t.-cz. 6. §-a értelmében kellően okmányolt kérvényeket hozzám folyó évi Október hó 26-ik napjáig annyival inkább adják be, mivel a később érkezettek figyelembe venni nem fogom.

A választás folyó évi Október hó 29-én d. e. 10 órakor fog megtartatni Szász-Csanádon a körjegyzői irodában.

Balázsfalva, 1892 September hó 17-én.

Simonffy Alajos,
főszolgabíró.

Chiar' acum a eșit de su tipariu Calendarul „Aurorei” pre anul comun 1893.

(25) 2-3

Cu portretul Episcopului Inocențiu M. Clain — ca premiu — și alte multe ilustrațiuni frumoșe.

Din cuprinsul variat și interesant al acestui Calendar, însemnăm aici:

Partea Calendaristică: Cronologia pe anul 1893. — Păscălia pe anul 1893. — Sărbătorile și alte zile schimbătoare la răsăriteul și apusul. — Posturile. — Regentele an. 1893. — Eclipsesele seu întunecimile. — Cele patru anotimpuri astronomice. — Semnele pentru fazele lunii. — Calendarul iulian-gregorian. — **Meteorologie:** Fazele lunii. — Schimbarea timpului după planete. — Tărgurile (după datele oficiose cele mai din urmă.) — Indreptariu financiar. — Serviciul postal și telegrafic.

Partea de citit: În but. (Novelă). — Cântec păstoresc. (Poesie.) — Un prânz la Absolon Vultur. (Novelă). — Berina fidențiată. (Versiune.) — Ce n'am vedut? (Poesie.) — **Higienă:** Câteva reguli prapitoare la crescerea copiilor. — Despre somn. — Despre curățirea corpului. — Despre locuință. — Veselina. (Poesie.) — Idyla modernă. (Poesie.) — Care cărușă e cea mai bine resplătită? (Tractat economic.) — **Notițe folositoare:** Flórea de Salcâm. — Rumul ca medicament în contra frigurilor de lapte la vaci. — Conservarea ouălor. — Cele mai bune murături de castraveți. — Esența de trandafir. — Trecerea sughitului. — Suprimarea dorei în casuri de arsuri. — Metoda de a nu mirosi și fumegea lampa. — Albirea lănei. — Curățitul vaselor. — Spălarea colorii materiilor. — Curățitul sobelor de fer. — Poleirea mobilelor. — Mijloc pentru de a cunoșce aurul. — **Glume:** (Ilustrate): Mare-a dișu-o. — Înțeleptiune de scolar. — Turcesce. — Urmarea crescerei de modă. — O anecdotă istorică. — Bolnava vană. — Când se face dreptate. — Prosa pensionatului. — La poliție. — O observare. — Căreia-i curiséză? — Desamăgăte. — Ciungul, ologul orbul și golanul. — Și-a ajuns scopul. — Vechimea științelor. — Publicațiuni.

Se pöte procura dela Tipografia „Aurora” A. Todoran în Gherla — Szamosujvár câte un esemplar cu 30 cr. + 5 cr. portpostal; ér' 6 esemplare procurate de-odată costă numai 1 fl. 60 cr. spedate franco.

Fundată în an.
1858.

FRANCISCU WALSER

Liferantă de curte
ală Altetel Sale
Imp. și reg. Archi-
ducele Iosif.

proprietariulu primei fabrici ungare de mașine și requisite de
pompieri, turnătoriu de clopote și metalu

Budapesta, VII, strada Rottenbiller, Nr. 66

recomandă atențiunei preanonrațiilor domni preoti

TURNATORIA SA DE CLOPOTE



(4) 36-52

Preliminare de spese și Prețu-couranturi se trimiță la cerere
gratuită și franco.

Distinsu în anul 1885 la esposițiunea regnicolară din
Budapesta pentru lucru escelentă, progresă și capacitate de concurență cu
diploma cea mare de onore.

în care se fabrică atât grupuri
cât și clopote singuratică:
cu scaune de fier patentate și cu
chivere (cörne) scutite de frecare.
Fabrica a liferată dela întemeierea
sa 1800 clopote mari de metalu,
într'altel și celu dela metropolia
din Bucuresci în greutate de 8000
kilograme.

Se află umblătoare scutite de
mirosu, aranjamente pentru băi,
conducte pentru apă și pompe
pentru fântăni.

Cu deosebită stimă cuteză a încunoscintă pre
Veneratulă Cleru greco-catolicu,

că precum și până acum iaă asupra-mi gătirea de
iconostase, amvöne, altare

și alte obiecte de ale instruirei interne a bisericelor,
în ce privesce lucrulu de măsură și de sculptor, de colorare
respective de marmorisare și de provedere cu icöne sante,
dimpreună cu aședarea acelor obiecte în fața loculu,
precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servescă cu plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile
greco-catolice aă câștigatū recunoscere deose-
bită, și tóte mă îndreptățescă la sperarea, că
Veneratulă Cleru mă va împartășī ocasional-
minte de prețuita-ī încredere. Silința mea
se va îndreptă totū-deauna într'acolo, că și
de aci înainte se meritū renumele celū bunū,
care mi-lam câștigatū până acum.

Prin tarifulă de zone dispărëndū departările, prin acéta
capacitatea de concurență mi-sa mărită.

Rogându-mē pentru prețuite comande sum

Oradea-mare, 10 Ian. 1892

cu deosebită stimă

Carolū Müller,

auritorū și fabric. de reclus. biseric.

(5) 16-26